

Josip MILIĆEVIĆ

NEISTINE O RUMERIMA

U 17. st. zabilježeno je ime RUMERI za stanovnike sela Žejane i nekoliko sela oko Čepićkog polja. To je ime održano do 1928., a otada ga potiskuju pogrešni nazivi što su ih nametnuli rumunjski stručnjaci. Uz pogrešno ime, Rumerima su pripisali i posebne, nepostojeće etnografske značajke, iako se nisu razlikovali od ostalog istarskog stanovništva.

Etnološka istraživanja iz 1983. utvrdila su netočnosti i neistine, a osnivanjem Udruženja Istrorumeri i "Dogovorom" u Sušnjevići 1996., umjesto pogrešnog imena Istrorumenji vraćeno je u uporabu ispravno ime Rumeri ili Istrorumeri.

Kaže se da tri puta ponovljena neistina za neobaviještene postaje istinom. Takav je slučaj s potomcima vlaških doseljenika u selu Žejane na Opatijskom krasu i u nekoliko sela oko Čepićkog polja. O njima su (tendenciozno) razni rumunjski stručnjaci od početka 20. st. počeli iznositi brojne neistine koje su naši i strani, nedovoljno upućeni stručnjaci, prihvaćali bez provjere i razmišljanja, k tomu dodavali nove neistine pa čak i potpuno nelogične podatke. Te su stanovnike čak proglašavali etničkom zajednicom, iako ne postoji nijedan element po kojem bi to mogli biti. Greška je nastajala i zbog toga što su o etnografskim značajkama govorili filolozi i drugi stručnjaci, a ne etnolozi, pa su zbog nepoznavanja etnografije Istre Rumerima pripisivali kao posebnost brojne značajke koje pripadaju cijeloj Istri.

Razlog je i u tome što su nakon I. svjetskog rata znanstvena istraživanja u Istri mogli obavljati jedino rumunjski stručnjaci, a hrvatskim je to zabranjivano. Tako je napisano na desetine radova u kojima su ovi stanovnici proglašavani Istrorumenjima, Zapadnim Rumunjima, pa čak i pravim Rumunjima, a njihovo pravo ime Rumeri i Čiribirci potpuno je potisnuto.

Nakon II. svjetskog rata hrvatski su etnolozi i folkloristi poduzimali terenska istraživanja po cijeloj Istri, pa tako i u rumerskim selima, nisu nailazili ni na kakve njihove posebnosti, ali su nekritično prihvatili njihovo ime Istrorumenji. To sam ime i ja prihvaćao sve do sustavnog istraživanja provedenog 1983. godine. Već 1982., s rumunjskim etnologom dr. Ion Vlăduțijem, obišao sam na brzinu ta sela i kolega je ustanovio da postoje veoma male mogućnosti sporazumijevanja u svakodnevnom razgovoru, ali da bi za istraživanje građe o tradicijskoj kulturi trebao proučiti stare vlaške dijalekte i temeljito se pripremiti za taj rad. Pa ipak, iako je to činio duže vremena u svom institutu, pri istraživanju 1983. često se događalo da nije u potpunosti mogao razumjeti neka kazivanja jer su sadržavala veći broj hrvatskih, talijanskih i njemačkih riječi, te sam morao pomagati kao prevoditelj.

Već prilikom rada u Sušnjevići napisao sam prvi tekst u kome sam naglasio sumnju u postojanje rumerskih posebnosti i tada sam posljednji put rabio ime Istrorumenji¹. Kasnije sam napisao nekoliko priloga u kojima se vidi napredak u

¹ Josip MILIĆEVIĆ, *Etnološko istraživanje Istrorumenja, Kalendar Jurina i Franina 1984*, Pula 1983., str. 100 i 101.

utvrđivanju istine. To se vidjelo i po naslovima koji su se kretali u rasponu od *Postoje li Istrorumenji* do *Istrorumenji ne postoje*². Pored dokaza s terenskih istraživanja, najviše su mi pomogli objavljeni radovi autora koji su se trsili da dokažu rumunjsvo, a donosili su suprotne dokaze. Kao primjer takvih tekstova iz novijeg vremena navest ću priloge iz koparskog izbornika *Annales* i jedne knjige o Sušnjevići, no to ću kasnije posebno analizirati.

Ne mora se sumnjati u objektivnost svih autora koji su do sada pisali o Rumerima i iznosili netočnosti, jer su do njih mogli doći zbog nepoznavanja etnografije Istre. No, bez tog poznavanja stvarnu sliku ne može dati ni etnolog, a kamoli stručnjaci drugih struka³. Postoje mnoge etnološke pojave koje su nastale pod rimskim utjecajem, održale se i do danas kao oznaka mediteranskog kulturnog kruga, te je logično da su takve postojale i u područjima Rumunjske koja su bila pod rimskom upravom. Zato sam više puta pri terenskom istraživanju objašnjavao rumunjskom etnologu da neke pojave, koje je on odmah zdušno proglašavao rumunjskom i vlaškom posebnostu, postoje i u ostalim istarskim područjima te nikako nisu posebnost Rumeri.

Etnološko istraživanje Rumeri u 1983. godini financirao je *Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU* iz Rijeke i dogovoreno je da će se nastaviti iduće godine, jer je dr. Vlăduțiu tvrdio da će ipak ponovljenim istraživanjem uspijeti pronaći neke rumerske posebnosti. Ipak, iduće godine nije došao niti je ispunio obećanje da će Zavodu poslati kopiju građe i fotografije, jer je od Zavoda dobio kazete, filmove i druge usluge. Nije napisao ni dva priloga za zbornik riječkog Zavoda. Umjesto toga, objavio je u Sloveniji jedan prilog s nekoliko neistina i netočnosti⁴.

Nije korektno, ali je ipak manji problem ako strani stručnjak objavljuje netočne podatke, no daleko je veći problem kada se to objavljuje u našim enciklopedijskim izdanjima, pa netočnosti preuzimaju naši stručnjaci. Još je gore što autori kojekakvih turističkih vodiča i publikacija te pogrešne podatke uvode u svoj tekst, pa se izdanja na stranim jezicima s obiljem dezinformacija šire po cijelom svijetu. Nemoguće je nabrojiti sve netočnosti pa će biti izdvojene samo neke:

² Na primjer: *Istrorulasi* ili *Čiribirci*, u *Jadranski zbornik* 13, Pula-Rijeka 1989., str. 289-306); *Postoje li Istrorumenji?* (*Annales*, 6/95., Koper 1995., str. 99-106); *Istrorumenji ne postoje*, *Glas Istre* 3. 2. 1996., Rumeri a ne Istrorumenji, *Liburnijske teme*, IX, Matulji 1996., str. 93-99).

³ Etnologija je povijesna znanost i bilo bi normalno da se njome bave oni koji su završili studij etnologije. Međutim, neki filozofi, povjesničari umjetnosti i drugi smatraju da su stručnjaci za etnologiju te pišu tekstove, postavljaju etnografske izložbe i tako rade uglavnom na štetu etnologije. Ako je netko sa sela – može korisno opisati život i običaje svoga sela, ali ne i čitave regije.

Etnografija Istre pokazuje najviše raznolikosti (narod kaže da *sadka vas ima svoj glas* pa je o njoj teže pisati nego o etnografiji ostalih područja Hrvatske. Ipak se u Istri najviše etnologa upušta u obradu etnoloških tema. Iako sam uz Istru vezan više od 30 godina, nisam se upustio napisati sintezu o istarskim narodnim običajima. Kad bih komentirao neznanstvene priloge koje pišu etnolozi, trebalo bi mi mnogo više stranica nego autorima da ispravim sve netočnosti i neistine. Iz istog se razloga ne osvrćem na mnoge tekstove u turističkim vodičima, katalozima i prospektima koji propagiraju istarsko folklorno stvaralaštvo.

⁴ Ion VLĂDUȚIU, *La situation ethnographique actuelle des Istroromains, Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije*, Ljubljana 1987., str. 62-75.

1. Ine Rumunji i Istrorumenji netočno je jer Ireneo della Croce g. 1698. bilježi da sami sebe nazivaju Rumerima⁵. To je ime održano do početka 20. st. pa ga navodi šušnjevijski učitelj Andrija Glavina 1910. g. u *Calendaru za lu Rumeri*, te u molitveniku *Librici za lu Rumeri din Istrie*, objavljenom u Rumunjskoj 1928. godine. Godine 1995. održan je u Šušnjevijski *Sabor kulture Istrorumeri* i osnovano Udruženje Istrorumeri i time vraćeno u život nekadašnje ime.
2. Preci Rumeri nisu došli iz Rumunjske nego su ogranak Dačana iz Banata. Prije 10. st. već su se počeli spuštati prema Dalmaciji, a potom se stoljećima kretali prema Istri. Stoga su nepouzdati svi podaci o točnom vremenu doseljavanja i netočne su legende koje bilježe rumunjski stručnjaci. I rumunjski etnolog navodi razne teorije o njihovu doseljavanju, ali se ipak određuje za banatsko podrijetlo.
3. Rumeri su u Dalmaciji živjeli s Hrvatima; umjesto pravoslavlja prihvatili katoličku vjeru, poprimili sve etnografske značajke, nisu u Istru donijeli nikakve etnografske posebnosti, pa ih se ni po čemu ne može smatrati etničkom zajednicom ili nacionalnom manjinom.
4. Netočno je da su Rumeri Čići i da žive u Čićariji, jer su Žejane u Opatijskom krasu, a neka od sela oko Čepićkog polja udaljena su od Čićarije i do 35 km.
5. Za Rumere neki autori tvrde da su ovčari, kao da je to njihova posebnost i razlika od ostalih Istrana. Međutim, posebna istarska ovca poznata je još u antičko doba, a ovčarstvom su se bavili do 20. st. svi istarski seljaci, te su čak u južnoj Istri imali velika stada s kojima su ljeti odlazili na ispašu u Čićariju.
6. *Karburarstvo* (proizvodnja drvenog ugljena) nije posebnost Rumeri kako im to neki pripisuju. Ta je proizvodnja poznata od bronzanog doba, a u Istri je najviše prihvaćen njemački način proizvodnje što su ga donijeli saski rudari. Postoji alpski, talijanski, slavenski i švedski način proizvodnje, a nikakav rumerski ili rumunjski, što pokazuje da to nije njihova posebnost. Uz to kazivači govore da se u Žejanama rijetko karbunarilo, a u selima oko Čepićkog polja nikako, dok su to činili stanovnici zapadne i južne Istre.
7. Rumeri nemaju nikakvu posebnu nošnju ni etnografske predmete. Stoga im je nelogično pripisivati, kako čine neki etnomuzikolozi, da su u Istru donijeli tamburicu *cindru*, "bježići pred Turcima". Tamburu su na Balkan donijeli Turci i ne bi je u Istru mogao donijeti netko tko je pred njima bježao. Osim toga, takva je tambura postojala pod istim imenom u Kastavštini, najviše se proizvodila i upotrebljavala u Pasjaku i drugim selima, a tek u jednom slučaju u Žejanama, dok je Rumeri oko Čepićkog polja uopće nisu poznavali.
8. Rumeri nemaju poseban jezik niti dijalekt nego tek niz obiteljskih govora, toliko različitih da se čak teško sporazumijevaju Šušnjevi i Žejanci. Ako je već davne 1698. g. ustanovljeno da je govor tih stanovnika tek "slajan vlaškom", onda je jasno da je stoljetnim razvojem i primanjem hrvatskih, talijanskih i njemačkih riječi postao toliko različit od današnjeg rumunjskog (nastalog kao književni jezik od munterijske varijante nakon objavljivanja Biblije g. 1688. i uporabe ćirilice do 19. st.), da se nikako ne može i ne treba prihvaćati ponude današnjih rumunjskih političara o dolasku u Istru rumunjskih pravoslavnih učitelja ili odlasku na školovanje u Rumunjsku djece Istrorumeri. Da u nastojanjima Rumunja za pojačavanje veza s Rumerima ima i politizacije, upozorio je još davne 1966. g. povjesničar Miroslav Bertosa⁶, no nitko to tada nije ozbiljnije shvatio, dok nismo postali svjesni istočnjačke agresivnosti pod geslom: *Pravoslavije od Vladivostoka do Knina i Rumunji od Moldavije do Švicarske*.

⁵ Ireneo della CROCE, *Historia antica e moderna, sacra e profana*, Venezia 1698., str. 334.

⁶ Miroslav BERTOŠA, *Značajna rasprava o istrorumenjskom, Istarski mozaik*, 1, Pula 1966., str. 46-48.

***

Radovi objavljeni u spomenutom koparskom zborniku *Annales*, u okviru posebne teme: *Istrorumenjski jezikoslovni in kulturni otoci*, pokazuje odnos naših i slovenskih znanstvenika prema ovom problemu i pitanju iznošenja istine. Radovi pokazuju različite stavove: od nijekanja ispravnosti imena Istrorumenji, neodlučnosti ili spoznaje da nije ispravno, ali ga navode "po navici", do iskrivljavanja podataka (pretpostavljam, namjernog) kako bi se isticalo rumunjsvo.

Premda je filolog, Srđa Orbanić u svom prilogu govori o postojanju posebnih običaja, tradicionalnih zanata i rukotvorstva, nošnje i usmene tradicije, što etnolozi ni sustavnim istraživanjem nisu pronašli (jer ne postoji), te čak spominje kako su te značajke sačuvali iseljenici iz tih sela u Kanadi, Americi i Australiji. Iznozi čudne teorije ne navodeći od kojih ih je autora preuzeo i pozivajući se na većinu kazivača, koji govore da su Rumeri stigli u Istru prije Hrvata što su *po dolasku okupirali cijelu Istru*. (Takva kazivanja etnolozi nisu nigdje zabilježili). Potom navodi neprihvatljiv termin da su Rumeri etnolingvistička zajednica. To ne mogu biti jer nemaju svoj jezik, a primjeri iz Austrije i Belgije jasno pokazuju da jezik ni ne može biti oznaka etničke pripadnosti. Njegovu netočnu tvrdnju da je ime Čiribirci pogrdno, pobija navod revije *Curcio* iz 1910., što će biti kasnije objašnjeno.

Iza Orbanićeva slijedi prilog Augusta Kovačeca, pod naslovom: *Jezik istarskih 'Rumunja'*, kako bi istaknuo rumunjsvo. To je u skladu s njegovim (netočnim) prevođenjem u drugom prilogu, gdje podatak I. della Crocea, da Rumeri govore *consimile al Valacco* = (slično vlaškom) prevodi s: *kaj je sličan rumunjskom (valacco)?*. Prilog Gorana Filipija o istarskoj ornitologiji pokazuje bogatstvo naziva ptica, a jasno se mogu vidjeti i brojni utjecaji hrvatskoga i talijanskog jezika.

August Kovačec napisao je i drugi prilog: *Hrvatski i talijanski utjecaji u istrorumenjskoj gramatici*, u kojem pokazuje kako je uz prirodno posuđivanje u području leksika u rumerskom postojala posudba i u području glasova i gramatike.

Prilog Josipa Miličevića: *Postoje li Istrorumenji i data argumentacija upućuje u netočnost toga imena i ispravnost upotrebe imena Rumeri*, te nijeće postojanje etnografskih posebnosti i mogućnosti proglašavanja ove govorne skupine etničkom zajednicom.

Posljednji prilog iz ove teme je onaj Darija Marušića: *Tirle, tirle ke armunika sope*. On na lijep način pokazuje kako se terenskim istraživanjem i proučavanjem literature dolazi do istine. U prvom radu prije desetak godina Marušić piše da su *cindru* (dvožičnu tamburicu) vjerojatno donijeli Rumeri dolaskom u Istru u 15. st. (a oba podatka su netočna)⁷. Prilogom u *Annalesu* već prihvaća mogućnost da su Žejanci preuzeli *cindru* od Hrvata, jer u njihovu selu nije postojala do početka 20. stoljeća. Ako nastavi istraživanje, vjerojatno će ustanoviti da je to inačica ličke tamburice, preuzeta preko Kastavštine i Pasjaka (gdje je postojao graditeljski centar) u 18. ili čak 19. (a ne 15.) stoljeću, da je u žejanskih Rumeri postojao tek jedan usamljeni slučaj, da *cindru* u selima oko Čepićkog polja Rumeri nikada nisu imali, pa se time nikako ne može prihvatiti tvrdnja da su je oni donijeli u Istru. Sazrijevanjem putem istraživanja, Marušić je ustanovio da ne postoji rumerski melos, nego da pjevaju *kot Labinjani* i da je, osim razlike u riječima, pjevanje Hrvata i Rumeri istovjetno. A i

⁷ A.K., *Rumunji u Istri, Istarska Danica* 1983, Pazin 1982., str. 130.

⁸ Dario MARUŠIĆ, *Pogled istarske ljudske glasbe, Zgodovinske usporednice slovenske in hrvaške etnologije*, Ljubljana 1987., str. 133.

riječi iz rumerskog govora uglavnom su (ili često) preoblikovane hrvatske, što pokazuje dio pjesme *Djevojčica ruže brala*, gdje u rumerskom stoji: *...rozile ti a uvenit / karle tu ai nuberit. / Neka, neka uveni! / Ate oi nuberi...* ili pjesme o mažurani: *Mažurana s'a zelenit, / Fetele s'a veselit. / Mažurana 'o oventit, / fetele s'a žalostit*.

Marušić istraživanjem ustanovljuje i identičnost rumerskih i hrvatskih plesova, a jedino nailazi na prevedeni naziv. Proučavajući objektivne zapise rumunjskog stručnjaka Teodora Burade iz 1896., Marušić ustanovljuje da su i običaji identični hrvatskima (za razliku od pisanja kasnijih rumunjskih autora koji izmišljaju njihove posebne običaje).

Ipak, Marušić nije još dovoljno upoznao okolnosti istraživanja Rumeri i nametanja imena Istrorumunji – kada tvrdi da rumunjski stručnjaci pri tome nisu imali političke težnje. Naprotiv, ispolitiziranost toga pitanja počinje dolaskom rumunjske kraljice 1910., potom radom A. Glavine i niza rumunjskih filologa, a traje do današnjih dana. Na to me je upozorilo nekoliko etnologa, to sam uočio i tijekom terenskoga rada s rumunjskim etnologom, a to se vidi i iz radova rumunjskih stručnjaka, te iz nastojanja današnjih političara.

Ova kratka analiza pokazuje kako se obradom tobožnjih Istrorumunja kao zasebne teme u *Annalesu* zapravo postiglo suprotno: umjesto dokazivanja rumunjska i rumerskih posebnosti, dokazalo se da to ne postoji.

***

I knjiga Nerine Foresini o Rumerima Šušnjevice i susjednih sela⁹ nastoji pokazati vezu Rumeri s Rumunjskom i Italijom, ali dokazuje suprotno. Već je uvodom naglašeno da knjiga treba poslužiti povezivanju osloboditeljske Italije i majke zaštitnice Rumunjske s Rumerima u Istri. To je počeo ostvarivati "apostol rumunjskog", šušnjeviski učitelj Andrija Glavina, uz moralnu pomoć iz Bukurešta i mjerama Rima za zaštitu identiteta.

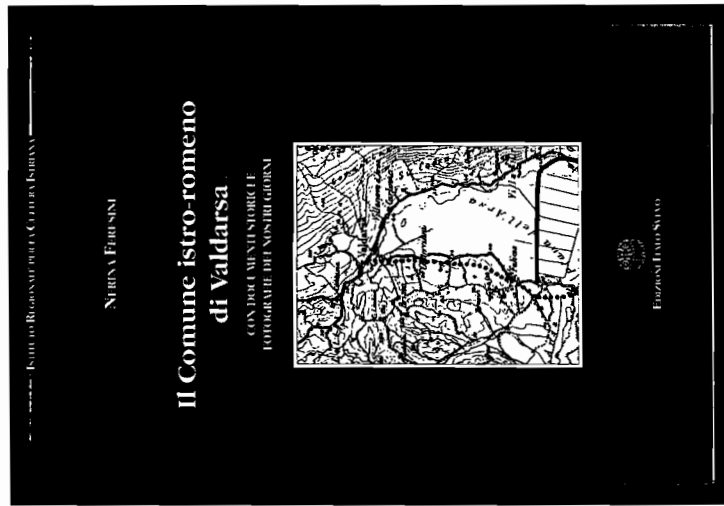
Autorica daje pogrešne i nelogične nazive rumerskim skupinama, navodi netočna imena sela, a spominjući stanovnike tvrdi da svi govore rumerski, iako to nije točno, jer svi govore hrvatski ili talijanski, uz svoj obiteljski govor.

Govoreći o podrijetlu Rumeri, iznosi razne teorije, najčešće o precima iz Dacije, pa ipak i dalje ističe podrijetlo iz tada nepostojeće Rumunjske. Ne navodi najnoviju literaturu, a pogotovo ne spominje etnološko istraživanje.

Trudeći se dokazati istrorumunjsvo, donosi nove podatke koji to upravo pobijaju i potvrđuju kontinuitet imena Rumeri od 17. st. do danas. Piše da je A. Glavina 1905. objavio *Calendaru lu Rumeri din Istria* i da je čak 1928. ime Rumeri održano u nazivu molitvenika: *Librici za lu Rumeri din Istria* (podvukao J.M.), objavljenom u Rumunjskoj za Šušnjevicu i Žejane. Nakon toga Rumunji nastoje potisnuti ime Rumeri, ali je ipak po želji samih Rumeri ponovno uvedeno 1995., održavanjem *Sabora kulture Istrorumera* i osnivanjem *Udruga Istrorumera* u Šušnjevicu.

Rumunjskim je stručnjacima smetao ne samo naziv Rumeri nego i naziv Ćirbirci koji proglašavaju pogrdnim. Međutim, upravo N. Foresini donosi tekst iz časopisa *Carroccio* od 19. 1. 1910. o posjeti rumunjske kraljice Carmen Silve. Na njezino pitanje tko su, seljaci prostodušno odgovaraju da su *istarski Ćirbirci*, ne znajući da im se pokušava nametnuti drugo ime i ne znajući legende o dolasku iz Rumunjske, koje su im kasnije nametane i koje su neki prihvatili.

⁹ Nerina FERESINI, *Il Comune istro-romeno*, Trst 1996., 118 str.

Rugat pre Domnu ân limba lu maia noștre

Librici za lu Rumeri din Istrie

Sus'evile (Valdarsa) — Jcîn (Sciand)
1928

EDITURA REVISTEI "FAT-FRUMOS"
SUCEAVA (ROMANIA)

Analiza pojedinih stranica knjige jasno pokazuje cilj pisanja i odnos prema rumerskom, talijanskom i hrvatskom stanovništvu ovoga područja. Tako već na str. 19. ističe da su Hrvati zaposjeli područje od Cetine do Raše, gdje prebiva narod koji je govorio vulgarnim rimskim jezikom. S tim u svezi na str. 20. iznosi tezu da su Rumeri potomci Latina, ali i mogućnost da su došli s Hrvatima preko mora, na što upućuje sličnost prezimena s dalmatinskim. Pored toga na str. 21. iznosi i tezu prvog rumunjskog istraživača Sextil Puscariu iz g. 1847. da potječu iz Dacije i da su napuštanjem toga područja izgubili svaku vezu s ostalim Rumunjima. Odlaskom iz pradedovine napustili su i pravoslavlje i svoj identitet, postali katolicima i zadržali samo svoj stari govor.

U tekstu se osjeća odbojnost prema hrvatstvu – pa je Matko Laginja *noto italofobo* (str. 30), a Istra je *oslobodena* 1918. i tada se A. Glavina obraća za pomoć središnjoj vlasti u Rimu, govoreći da Hrvati prevladavaju u administraciji s mržnjom prema Italiji i Rumunjskoj, a Rumeri su ostali dobri, skromni i vjerni svome jeziku i običajima (str. 32). (Dakle, i Glavina spominje njihove posebne običaje koje etnolozi nisu uspjeli otkriti). Dalje Glavina govori kako im je teško održavati svoju tradiciju jer postoji samo slavenska (a ne hrvatska – J.M.) škola *Družbe Svetog Ćirila i Metoda* – *slavensko društvo prevuše opasno na cijelom Jadranu* (str. 32). U knjizi se izbjegava spominjanje imena Hrvat, pa se npr. kaže da Rumeri govore dijalektom različitim od *onoga kojim govori većina Istrana* (str. 77). Često se spominje zločesta *slavenska propaganda*. Kada se spominje posljednji predsjednik općine Šušnjevice, ne spominje se godina, nego samo da je on bio posljednji prije katastrofe.

Andrija Glavina je kao 12-ogodišnji dječak odveden u Rumunjsku i *prepariran* u *apostola rumunjskita u svom narodu* (str. 22), a ipak se vidi da je on još uvijek zadržao ime Rumeri (str. 23).

Kroz cijelu se knjigu Glavina veliča kao patriot i apostol rumunjskita, kaže se da je Rumunji po rođenju a Talijan po izboru nacionalnosti, da je djecu podučavao iz talijanskih knjiga njihovim materinskim jezikom s naklonošću prema Italiji. U to se doba predlaže da koriste rumunjske knjige te da se rumerska djeca upućuju na poduku u Bukurešt i Blaj (str. 33).

Autorica knjige žali zbog nedostatka dokumenata koji bi potvrdili političku djelatnost Glavine nakon I. svjetskog rata, kada je dokazivao da Istru ne treba pripasti Jugoslaviji jer uz Talijane u njoj postoji *rumunjska naseobina, dakle dvostruko je latinska i time bi joj se nanijela nepravda* (str. 78). (Dakle: nepravda za Rumere, a nije ga briga za nepravdu prema stotinama tisuća Hrvata).

Istaknuto mjesto u knjizi ima apel što ga je Glavina, uz potpise 11 uglednika, dostavio pazinskom *Civilnom komesarijatu* radi zaštite rumerskih govora, kojima govore uglavnom stariji, dok mlađi govore talijanski i hrvatski. Govori se o tisućljetnoj vezi Talijana i Rumunja, o tome kako je Trajan zauzeo Rumunjsku, a onda su došli neprijatelji koji su osvajali rimske pokrajine, ali su ostale povijesne veze Rumunjske i Italije, bratske krvne veze, podrijetlo od iste *madre Roma*, bratstvo po životu i zajedničkim neprijateljima (Austrijanci i Uskoci – Hrvati). Apel završava sa: *Živjela zemlja Rumunjska, živjela Italija!* (str. 84 i 85).

U knjizi se spominje kako u novije vrijeme oživljava u Italiji zanimanje za Rumere. Godine 1994. jedan je Rumunji nastanjen u Rimu izdao kalendar na rumerskom, a u Trstu je u svibnju iste godine osnovano *Kulturno-umjetničko društvo Istrorumenja "Andrej Glavina"*. Podrška za rad postoji pa je tako i ova knjiga N. Feresini objavljena poticajem *Regionalnog instituta za istarsku kulturu*.

Knjiga završava pjesmom Fiorele Glavine na rumerskom i talijanskom, u kojoj se govori kako je Rim rumerska majka, Rumunjska sestra, a Talijani braća, te će se pomagati do smrti.

***

Nerina Feresini pisala je s namjerom da istakne rumunjsko i dokaže vezu s Rumunjskom, a postigla je suprotno, jer je novim dokazima sve to pobila. Iz teskta se vidi kako se rumersko pitanje na razne načine počelo politizirati. Kako je 1995. osnovano *Udruženje Istrorumera*, podaci iz knjige pomogli su potvrditi kontinuitet toga imena i stoga je bilo moguće 6. rujna 1996. održati značajan sastanak u Šušnjevići s temom *Dogovor o zamjeni netočnog naziva Istrorumenji ispravnim Rumeri ili Istrorumeri*. Na sastanku sam iscrpno obrazložio nepostojanje etnografskih posebnosti koje bi ovu skupinu stanovništva činile nacionalnom ili etničkom zajednicom, kontinuitet i ispravnost imena Rumeri te neosnovanost bilo kakvih veza s Rumunjskom ili priča o dolasku iz nje. O govoru Rumera i nemogućnosti sporazumijevanja s Rumunjima, te neprihvatljivosti imena Istrorumenji govorila je prof. Ana Legac. To su potvrdile i izjave pojedinih sudionika rasprave, ali je najbolja potvrda paket knjiga iz Rumunjske, koji je stajao na stolu otvoren, ali nitko nije posegnuo ni za jednom da je pročita, jer je to za Rumere strani i nerazumljiv jezik.

Pa ipak, iako je sastanku prisustvovao veliki broj novinara i iako su dobili fotokopije znanstvenih tekstova, neposredno nakon skupa u novinama se moglo čitati o posjetu rumunjskih gospodarstvenika *nacionalnoj manjini Rumunja u Istri*. Čini se da će proći još mnogo vremena dok neki novinari i urednici leksikografskih izdanja ne shvate istinu i počnu o njoj pisati.

Povratak kući: žena, tovar i Pićan, 1952.